

Вікторія Константінова,

Науково-дослідний інститут історичної урбаністики, Бердянськ
 VNKonst@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0003-1557-5213>

Ігор Лиман,

Бердянський державний педагогічний університет
 Lyman@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0002-9349-8500>

**СЕРІЯ «BLACK SEA HISTORY
 WORKING PAPERS»**

¹ Jansen, Harry. (2001). *The Construction of an Urban Past. Narrative and System in Urban History.* Oxford; New York: Berg, 46–50.

² Hershberg, Theodore. (1978). *The New Urban History: Toward an Interdisciplinary History of the City.* *Journal of Urban History*, 5 (November), 32–33.

³ Warner, Sam B. (1968). *If All the World Were Philadelphia: A Scaffolding for Urban History, 1774–1930.* *American Historical Review*, 74 (October), 26–43.

У світовій історіографії актуальним залишається тренд, згідно з яким міста вивчають перш за все як субсистеми ширших систем ¹. При цьому спостерігається подальший розвиток підходів, артикульованих як Теодором Гершбергом, згідно з яким місто потрібно вивчати більше як процес, аніж як місце, і науковець має виходити за «незв’язані між собою шматки урбаністичного досвіду» ², так і послідовниками Еріка Лампарда, які критикували «біографічний метод історико-урбаністичного дослідження», за якого наголос робили на унікальності кожного міста, внаслідок чого, як сформулював Сем Варнер, «полиця з книгами з історичної урбаністики виглядала як низка не пов’язаних між собою локальних історій» ³. Значною мірою в контексті згаданого тренду можна розглядати і книжкову серію «Black Sea History Working Papers», підготовка якої була одним із ключових завдань великого міжнародного проекту «Чорне море і його портові міста, 1774–1914. Розвиток, конвергенція та зв’язки зі світовою економікою».

⁴ Константінова, В. (2017). «Національні історії» поліетнічних міст південноукраїнського фронтиру імперського періоду. *City History, Culture, Society*, 1, 207–218.

⁵ Ardeleanu, Constantin, & Lyberatos, Andreas (Eds.). (2016). Port Cities of the Western Black Sea Coast and the Danube: Economic and Social Development in the Long Nineteenth century. In *Black Sea History Working Papers* (Vol. 1). Corfu, published in www.blacksea.gr.

⁶ Harlaftis, Gelina, Konstantinova, Victoria, Lyman, Igor, Sydorenko, Anna, & Tchokoidze, Eka (Eds.). (2020). Between Grain and Oil from the Azov to Caucasus: The Port-Cities of the Eastern Coast of the Black Sea, late 18th – early 20th century. In *Black Sea History Working Papers* (Vol. 3). Rethymnon, published in www.blacksea.gr.

⁷ Eldem, Edhem, Kechriotis, Vangelis, & Laiou, Sophia (Eds.). (2017). The Economic and Social Development of the Port-Cities of the Southern Black Sea

Coast and Hinterland, Late 18th – Beginning of the 20th Century. In *Black Sea History Working Papers* (Vol. 5). Corfu, published in www.blacksea.gr.

⁸ Chatziioannou, Maria Christina, & Delis, Apostolos (Eds.). (2020). Linkages of the Black Sea with the West. Navigation, Trade and Immigration. In *Black Sea History Working Papers* (Vol. 7). Rethymnon, published in www.blacksea.gr.

⁹ Sydorenko, Anna. (2017). Η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των πόλεωνλιμανιών της Κριμαίας στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα [The Economic and Social Development of the Crimean City-Ports During the Second Half of the 19th Century]. In *Black Sea History Working Papers* (Vol. 13, unpublished Ph.D. thesis). Ionian University, Corfu.

¹⁰ Sifneos, Evrydiki. (2018). *Imperial Odessa: Peoples, Spaces, Identities*. Brill, Leiden, Boston.

¹¹ Eldem, Edhem, & Laiou, Sophia (Eds.). (2018). *Istanbul and the Black Sea Coast: Shipping and Trade, 1770–1920*. Istanbul: The ISIS Press.

Цей проєкт реалізовувався у 2012–2015 рр. і мав на меті виявлення, аналіз і узагальнення матеріалів щодо економічного та соціального розвитку 24 портових міст Азово-Чорноморського регіону, які сформували інтегрований ринок, що став найбільшою зоною експорту зерна у світі в другій половині XIX – на початку XX ст. Проєкт здійснював Іонійський університет у співпраці з Інститутом середземноморських досліджень, Університетом Криту, Грецьким дослідницьким фондом, Університетом Фессалії, Егейським університетом, з університетами, дослідницькими інститутами та архівами причорноморських країн: Туреччини, Болгарії, Румунії, України, Росії та Грузії, а також із науковцями Норвегії, Італії, Ізраїлю, Молдови та США (загалом – близько 100 дослідників)⁴.

Серія «Black Sea History Working Papers» почала виходити вже після офіційного завершення проєкту «Чорне море і його портові

міста...». Усі томи серії готують паралельно до друку і видають, зберігаючи нумерацію, передбачену ще проєктною заявкою. На сьогодні побачили світ п'ять томів, які мають номери 1⁵, 3⁶, 5⁷, 7⁸ і 13⁹. Як нумеровані томи серії «Black Sea History Working Papers» опубліковані монографії «Imperial Odessa: Peoples, Spaces, Identities»¹⁰ та «Istanbul and the Black Sea Coast: Shipping and Trade, 1770–1920»¹¹.

Перший том, «Port Cities of the Western Black Sea Coast and the Danube: Economic and Social Development in the Long Nineteenth century», присвячений містам-портам, які розташовані на території сучасних Румунії та Болгарії. Це – Суліна, Браїла, Галац, Констанца, Бургас і Варна.

Третій том, «Between Grain and Oil from the Azov to the Caucasus: the Port-Cities of the Eastern Coast of the Black Sea, Late 18th – Early 20th Century», досліджує портові міста,

які нині належать до території України, Російської Федерації та Грузії. Передусім, це Керч, Бердянськ, Маріуполь, Таганрог, Ростов-на-Дону, Новоросійськ і Батумі.

П'ятий том, «The Economic and Social Development of the Port-Cities of the Southern Black Sea Coast and Hinterland, Late 18th – Beginning of the 20th Century», стосується міст Туреччини – Трапезунда, Самсуна, Стамбула та інших.

Сьомий том, «Linkages of the Black Sea with the West. Navigation, Trade and Immigration», зосереджений уже переважно не на якійсь частині Чорноморського регіону, а на проблемах маршрутів і безпеки чорноморської навігації, зв'язках чорноморських портів із Трієстом, а також на міграційних процесах із Чорноморського регіону до Латинської Америки. Крім того, один із розділів книжки присвячений іонійській торгівлі в чорноморських портах на території Російської імперії та в дельті Дунаю, а інший – міграції через морський порт Одеси до Нью-Йорка.

Тринадцятий том, «Η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των πόλεων λιμανιών της Κριμαίας στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα», являє собою PhD-дисертацію народженої в Україні грецької дослідниці Анни Сидоренко. Ця робота аналізує економічний та соціальний розвиток міст-портів Криму в другій половині XIX ст.

Монографію «Imperial Odessa: Peoples, Spaces, Identities», підготовлену однією з ініціаторок і натхненниць проекту «Чорне море і його портові міста...» Еввідікі Сіфнео, опубліковано невдовзі після смерті авторки. Як зазначено в передмові, це книжка «про космополітичне місто космополітичної дослідниці». Еввідікі Сіфнео запропонувала цікавий погляд на Одесу з акцентами на «перипатетичному» підході до вивчення міського простору і на аналізі динаміки «соціально-економічних трансформацій, що проросли в процесі політичних змін».

Нарешті, «Istanbul and the Black Sea Coast: Shipping and Trade, 1770–1920» являє собою колективну монографію, перша частина якої, «Istanbul between the Black Sea and the Mediterranean», містить дослідження місця Османської імперії в чорноморській торгівлі, ролі іонійській купців у морській торгівлі цієї імперії, зв'язків банкірів стамбульського району Галата з заснованими греками міжнародними банками. Друга частина видання, «Aspects of the Black Sea economy», аналізує публікації у періодичному виданні «Revue commerciale du Levant» про чорноморський регіон Османської імперії, про трансформації товарного судноплавства в південно-східних чорноморських портах, про рентабельність видобутку вугілля на шахтах Козлу та Зонгулдак, а також про роль

православних у політиці та економіці чорноморських портових міст часів пізньої Османської імперії.

Усі опубліковані книжки серії «Black Sea History Working Papers» написані в контексті підходів, сформульованих очільницею проекту «Чорне море і його портові міста...» Тзеліною Гарлафтис. І це не тільки міждисциплінарність. У центр аналізу поміщено саме море, а точніше, моря – Чорне та Азовське, які поєднували всі досліджувані портові міста в систему, що, своєю чергою, була підсистемою глобальної системи. Причому дослідження не обмежувались кордонами держав, тодішніх чи сучасних. Тільки до певної міри ці кордони брали до уваги при виокремленні чотирьох морських регіонів: західне узбережжя Чорного моря (якому присвячено перший том), північне узбережжя (від Одеси до Феодосії), східне узбережжя (третій том) і південне узбережжя (п'ятий том).

Загалом у рамках серії «Black Sea History Working Papers» передбачено видання 14 томів. На сьогодні на різних етапах підготовки ще перебувають томи:

Sifneos, Evrydiki, Iurkova, Oksana and Shandra, Valentina (eds). Port-Cities of the Northern Shore of the Black Sea: Institutional, Economic and Social Development, 18th – early 20th Centuries, Black Sea History Working Papers, volume 2, forthcoming;

Davidov, Mikhail, Harlaftis, Gelina and Kulikov, Vladimir. The Economic Development of the Port-Cities of the Northern and Southern Black Sea Coast, 19th – Beginning of the 20th Century. Transport, Industry and Finance, Black Sea History Working Papers, volume 4, forthcoming;

Colonas, Vassilis, Yerolympos, Alexandra and Vitopoulou, Athina. Architecture and City Planning in the Black Sea Port-Cities, Black Sea History Working Papers, volume 6, forthcoming;

Petmezas, Socratis and Papadopoulou, Alexandra (eds). The Development of 21 Black Sea Port-Cities. A Statistical Approach, Black Sea History Working Papers, volume 8, forthcoming;

Petmezas, Socratis and Papadopoulou, Alexandra. Black Sea Historical Statistics, Black Sea History Working Papers, volume 9, forthcoming;

Theotokas, Ioannis, Pallis, Athanassios and Lekakou, Maria. Shipping, Ports and Cities in Soviet and Post-Soviet Period. Reintegration in the Global Economy, Black Sea History Working Papers, volume 10, forthcoming;

Papadopoulou, Alexandra. The Integration of the Black Sea Markets to the Global Economy, 19th Century, Black Sea History Working Papers, volume 12, forthcoming;

Carras, Iannis and Chernukhin, Eugene. The Balkan Merchants of Nezhin 17th-19th

Centuries, Black Sea History Working Papers, volume 14, forthcoming.

Коли всі ці томи побачать світ, можна буде оцінити загальний внесок серії «Black Sea History Working Papers» і зокрема у розвиток історичної урбаністики. Але вже сьогодні є підстави казати про те, що завдяки книжкам цієї серії не тільки суттєво збагачено фактографічний «багаж» з історії портових міст Чорноморського регіону, а й запропоновано та розпочато реалізацію підходу, який відкриває нові перспективи для вписування історії цих міст у регіональні та глобальний контексти.

References

Ardeleanu, Constantin, & Lyberatos, Andreas (Eds.). (2016). Port Cities of the Western Black Sea Coast and the Danube: Economic and Social Development in the Long Nineteenth century. In *Black Sea History Working Papers* (Vol. 1). Corfu, published in www.blacksea.gr.

Chatziioannou, Maria Christina, & Delis, Apostolos (Eds.). (2020). Linkages of the Black Sea with the West. Navigation, Trade and Immigration. In *Black Sea History Working Papers* (Vol. 7). Rethymnon, published in www.blacksea.gr.

Eldem, Edhem, & Laiou, Sophia (Eds.). (2018). *Istanbul and the Black Sea Coast: Shipping and Trade, 1770–1920*. Istanbul: The ISIS Press.

Eldem, Edhem, Kechriotis, Vangelis, & Laiou, Sophia (Eds.). (2017). The Economic and Social Development of the Port-Cities of the Southern Black Sea Coast and Hinterland, Late 18th – Beginning of the 20th Century. In *Black Sea History Working Papers* (Vol. 5). Corfu, published in www.blacksea.gr.

Harlaftis, Gelina, Konstantinova, Victoria, Lyman, Igor, Sydorenko, Anna, & Tchikoidze, Eka (Eds.). (2020). Between Grain and Oil from the Azov to Caucasus: The Port-Cities of the Eastern Coast of the Black Sea, late 18th – early 20th century. In *Black Sea History Working Papers* (Vol. 3). Rethymnon, published in www.blacksea.gr.

Hershberg, Theodore. (1978). The New Urban History: Toward an Interdisciplinary History of the City. *Journal of Urban History*, 5 (November), 32–33.

Jansen, Harry. (2001). *The Construction of an Urban Past. Narrative and System in Urban History*. Oxford; New York: Berg, 46–50.

Konstantinova, V. (2017). “Natsionalni istorii” polietnichnykh mist pivdennoukrainskoho frontyru imperiskoho periodu. *City History, Culture, Society*, 1, 207–218.

Sifneos, Evrydiki. (2018). *Imperial Odessa: Peoples, Spaces, Identities*. Brill, Leiden, Boston.

Sydorenko, Anna. (2017). Η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των πόλεωνλιμανιών της Κριμαίας στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα [The Economic and Social Development of the Crimean City-Ports During the Second Half of the 19th Century]. In *Black Sea History Working Papers*. (Vol. 13, unpublished Ph.D. thesis). Ionian University, Corfu.

Warner, Sam B. (1968). If All the World Were Philadelphia: A Scaffolding for Urban History, 1774–1930. *American Historical Review*, 74 (October), 26–43.